

Fikreta Fetahović Maljić

PREVOĐENJE MEDIJSKOG DISKURSA SA BOSANSKOG NA TURSKI JEZIK I SA TURSKOG NA BOSANSKI JEZIK

Sažetak

Cilj je ovog rada prikazati poteškoće sa kojima se prevodioci sa turskog na bosanski jezik kao i sa bosanskog na turski jezik susreću zbog drugačijeg rečeničnog ustroja dvaju jezika. Razlika između ustroja bosanskog kao SVO jezika i turskog kao SOV jezika može stvarati poteškoće tokom prevođenja zbog razlika u redoslijedu rečeničnih konstituenata i zbog strukturnih i tipoloških razlika u sintaksi između dva jezika. Rad se metodološki temelji na komparativnoj analizi prijevoda i izvornog teksta novinskih članaka. U metodološkom dijelu rada prikazat će se nepravilnosti u prijevodu uzrokovane drugačijim rečeničnim ustrojem između dva jezična para.

Ključne riječi: *tipologija, prevođenje, sintaksa, medijski diskurs*

UVOD

Prevođenje, kao ljudska djelatnost koja je započela još u davna vremena, dugotrajan je i nimalo jednostavan proces prenošenja sadržaja i značenja iz jednog jezika u drugi. Prevođenje sa turskog na bosanski kao i sa bosanskog na turski predstavlja poseban izazov jer se radi o jezicima iz potpuno različitih jezičkih porodica. Turski pripada altajskoj jezičnoj porodici u koju spadaju još i turkijski, mongolski i tungusko mandžurski jezici, a neki altajistima im priključuju japanski i korejski. Bosanski je, s druge strane, slavenski jezik – ogranak velike indoevropske jezičke porodice u koju spadaju još i germanski, romanski, ilirski, keltski, italjski, baltoslavenski indoiranski, anatolijski jezici i dr. Altajski jezici poput turskog su aglutinativni jezici kojima je svojstvena aglutinativna morfologija, tj. izražavanje gotovo svih gramatičkih kategorija pomoću sufiksa. Bosanski jezik, s druge strane, pripada skupini fuzijskih jezika, koje karakterizira promjena oblika riječi u morfološkim paradigmama, odnosno primjena fuzioniranih flektivnih morfema u izražavanju gramatičkih kategorija. Razlike u strukturi rečenice te redoslijedu rečeničnih dijelova također su dosta velike. Poredak riječi u bosanskom jeziku je subjekat – predikat – objekat (SVO), dok je u turskom jeziku subjekat – objekat –

predikat (SOV). Prilikom prevođenja sa turskog na bosanski i sa bosanskog na turski, mora se uzeti u obzir drugačiji poredak riječi u rečenici.

Proučavanje jezika sa stanovišta tipologije reda riječi riječi ima dugu historiju. To je dobro poznata praksa u lingvistici koja se oslanja na strukturalizam i transformacijsko- generativnu gramatiku. Greenberg (1960, 1963) je taj koji je inicirao ozbiljno istraživanje o tipologiji poretka riječi jezika i nabrojao njene implikacije. Učvršćivanje osnovnog reda riječi jezika kao SVO, SOV, VSO, i njegovih manifestacija u strukturi jezika je neophodno istraživanje. Greenberg i njegovi sljedbenici dokazali su da je kontrastivno proučavanje tipologije reda riječi vrlo korisno. Po svojoj prirodi takva studija mora pomoći prevodiocima u donošenju odluka o međujezičkom transferu, odnosno prevođenju jednog jezika na drugi.

U ovom radu ukazat ćemo na nedostatke u prijevodu sa turskog na bosanski jezik kao i sa bosanskog na turski jezik koje se dešavaju upravo zbog tipoloških razlika dvaju jezika, odnosno drugačijeg poretka riječi u rečenici.

TIPOLOŠKA LINGVISTIKA

Tipološka lingvistika bavi se proučavanjem i klasifikacijom jezika prema njihovim zajedničkim strukturnim karakteristikama. Johann Gottfried Herder već 1772. godine u svom djelu *Abhandlung über den Ursprung der Sprache* (Traktat o porijeklu jezika) raspravlja o prednostima usporedbe jezika kako bi se razumjeli govornici i njihov mentalitet. Jedan od prvih lingvista koji je predložio tipološki okvir za klasifikaciju jezika u jezične tipove bio je Friedrich von Schlegel, koji je tvrdio da jezici imaju različite strategije za organizaciju jezičnih sredstava koje koriste kada međusobno povezuju različite koncepte (Velupillai, 2012, str. 1). To je u osnovi dovelo do sljedeće klasifikacije jezika prema sistemu morfoloških tipova, jer se njome jezici razvrstavaju s obzirom na morfološku strukturu riječi (Velupillai, 2012, str. 96):

- 1) izolativni jezici, poput kineskog, u kojima su riječi u pravilu nepromjenljive;
- 2) aglutinativni jezici, poput turskog, u kojima su riječi formirane dodavanjem afiksa ili nastavaka na osnovnu korijensku formu, pri čemu svaki nastavak ili afiks ima jasno značenje ili gramatičku funkciju;
- 3) flektivni ili fuzijski jezici, poput latinskog, bosanskog, hrvatskog, srpskog ili ruskog u kojima se riječ sastoji od nekoliko nerazdvojivih morfema koji kombiniraju različite gramatičke kategorije (rod, broj, padež, vrijeme).

Schlegelovu je morfološku tipologiju nadopunio Wilhelm von Humboldt. On je Schlegelovim morfološkim tipovima pridodao četvrti tip, nazvan inkorporativnim ili polisintetičkim. U

polisintetičkim jezicima, kakav je inuit (eskimski), jedna riječ može izražavati informaciju koja se u jezicima drugih tipova izražava cijelom rečenicom (Körtvélyessy, 2017, str. 43).

Morfološku tipologiju je kasnije razradio američki lingvist Edward Sapir. On tvrdi da klasifikacija jezika u morfološke tipove je previše pojednostavljena, budući da jedan jezik može koristiti nekoliko različitih strategija. Umjesto toga, on tvrdi da klasifikacija mora biti zasnovana na „prirodi pojmova izraženih jezikom“ (Sapir, 1921, str. 136). Ovi konceptualni tipovi mogu se izraziti različitim morfološkim tehnikama i do različitih stepena sinteze. Sapir je tako ustanovio da je tipologija kombinacija karakteristika, te se stoga nijedan jezik ne može klasifikovati kao pripadajući određenom lingvističkom "tipu" (Velupillai, 2012, str. 2).

Lingvistička tipologija je uz Greenbergova (1963) revolucionarna istraživanja uzela maha u svom modernom obliku, čiji rad o međulingvističkom pregledu reda riječi vodi do niza implikacijskih univerzalija. On je bio inspirisan Romanom Jakobsonom i praškom školom koji su u prvoj polovini 20. stoljeća davali naglasak na analizu jezika kao sistema funkcionalnih jedinica. Greenberg (1963) je također pokušao uspostaviti metode za kvantificiranje tipoloških studija, kako bi lingvistička tipologija mogla zadovoljiti naučne standarde. Nadalje, Greenberg je ponovo uveo važnost proučavanja načina na koji se jezici mijenjaju, ali s naglaskom da nam promjena jezika daje moguća objašnjenja za jezičke univerzalije (Velupillai, 2012, str. 2). On i njegovi sljedbenici okrenuli su se sistemskom proučavanju empirijski utvrđenih jezičnih univerzalija, teza o jezičnoj strukturi za koje se može utvrditi da vrijede za sve jezike svijeta (ili za veliku većinu njih). Taj pristup je najplodnije primijenjen pri istraživanju pravilnosti u poretku sintaktičkih elemenata u rečenici, odnosno u tipologiji reda riječi.

Greenbergov pionirski rad (1963) na jezičkoj tipologiji u vezi sa položajem elemenata u rečenici bio je poticaj lingvističkom istraživanju reda riječi. Sastavni red klauze, odnosno relativni poredak subjekta, objekta i predikata, red modifikatora (pridjevi, brojevi, pokazni, posvojni i prilozi) u imeničkoj frazi i poredak priloga su primarni redovi riječi u fokusu. Parametri reda riječi implementirani su u tipološkoj studiji na konstitutivnom redu u klauzi, odnosno relativnom redu subjekta, objekta i predikata, redu modifikatora (pridjevi, brojevi, pokazni, posvojni i prilozi) u imenskoj frazi i redu priloga. Redoslijed konstituenata klauze jedna je od važnijih parametara u tipologiji reda riječi a položaj objekta u odnosu na predikat (bez obzira da li prethodi glagolu ili slijedi) je odlučujući faktor u klasifikaciji jezika. U svom izvornom obliku, ovi parametri karakterišu relativni poredak subjekta (S), objekta (O) i predikata (V), što dovodi do šest logički mogućih tipova jezika, a to su SOV, VSO, VOS, OVS, OSV, SVO (Comrie, 1989, str. 35). Prva tri jezična tipa (SOV, SVO i VSO) zajedno obuhvataju 90% jezika svijeta.

Tipologija reda riječi u turskom i bosanskom jeziku

Bosanski jezik, pripada skupini fuzijskih jezika koji se za izražavanje gramatičkih kategorija služe procesom stapanja nekoliko gramatičkih funkcija u jednoj jedinici izraza, npr. u jednom afiksu, dok turski spada u skupinu aglutinativnih jezika gdje možemo izdvojiti korijen, afiks za množinu i afiks za neki određeni padež (Jahić, Halilović & Palić, 2000). Fuzijski jezici često se uspoređuju s aglutinativnim jezicima. Što je strukturna i tipološka razlika između dva jezika veća, razumljivo su veće poteškoće i stupanj interferencije ili "prijenos" elemenata jednog jezičnog sistema na drugi. Jedna od najuočljivijih razlika između ovih jezičnih tipova je u morfološkoj klasifikaciji. Aglutinativni jezici koriste iste sufikse u različitim oblicima za svaku gramatičku kategoriju tokom procesa aglutinacije, što turski čini jezikom bez izuzetaka u deklinaciji i konjugaciji (Čaušević, 2019).

Razlike u gramatičkom i obavijesnom ustrojstvu rečenice te redoslijedu rečeničnih dijelova također su dosta velike. U turskom jeziku, koji je SOV jezik, nova obavijest uvijek dolazi ispred predikata, a u bosanskom, koji je SVO jezik, uvijek iza njega. Dodatna je razlika u jezicima višeznačnost gramatičkih morfema u bosanskom jeziku, što u turskom nije slučaj jer gramatički morfemi nose jednu funkciju i jedno značenje. Čaušević (2019) ističe kako poteškoće s kojima se izvorni govornici turskog jezika suočavaju tijekom usvajanja našeg jezika proistječu iz strukturnih i tipoloških razlika između ova dva jezična para.

Pravila nizanja istaknutih rečeničnih elemenata u turskom jeziku za jednostavnu tursku rečenicu prema Čauševiću (1996) podliježu istaknutom modelu: subjekt (S) – adverbijalna oznaka vremena i mjesta (AO) – objekt (O) – predikat (P). S obzirom na istaknuti model turski jezik prema sintaktičkom ustroju kategorizira se kao SOV jezik.

Većina univerzalnih svojstava navedenih za SOV jezike vrijedi za turski i, što je još važnije, postoje kritični slučajevi u kojima je jedini mogući red riječi za rečenicu sa datom semantičkom interpretacijom SOV. U rečenici u kojoj nazivne fraze nisu označene padežima i nema semantičkih razlika između gramatičkih uloga različitih imenskih fraza, red riječi je fiksiran.

Razmotrimo sljedeće primjere:

1) Mutluluk huzur getirir.

Sreća donosi mir.

2) Huzur mutluluk getirir.

Mir donosi sreću.

Promjena reda riječi (1) proizvodi rečenicu (2) koja je drugačija rečenica. Ovo nepobitno ilustruje da u turskom postoji osnovni red riječi, a to je SOV (Erguvanli, 1984, str. 5).

Red rečeničnih dijelova u bosanskom jeziku koji je neobilježen jest subjekt – predikat – objekt, atribut ispred imenice, posvojni genitiv iza nje, što bosanski jezik prema sintaktičkom ustroju kategorizira kao SVO jezik. U bosanskom jeziku u osnovnom redu riječi subjekat stoji ispred predikata. U istraživanju osnovnog reda riječi obično se polazi od predikata i promatra njegov odnos prema članovima osnovnog gramatičkog ustrojstva rečenice -subjektu- objektu i adverbijalnoj odredbi (Jahić, Halilović & Palić, 2000, str. 466). Navest ćemo sljedeći primjer koji ilustruje osnovno gramatičko ustrojstvo u rečenici (Jahić, Halilović & Palić, 2000, str. 467):

Sunce ljubi nebo.

S + V + O

Da li riječi sunce i nebo imaju funkciju subjekta ili objekta, moguće je odrediti jedino na temelju njihovog položaja u odnosu na predikat. Tako će im biti pripisana uloga subjekta ako stoje ispred predikata, a uloga objekta ako stoje iza njega.

Tipologija reda riječi i njen utjecaj na prevođenje

Razlika između ustroja bosanskog kao SVO jezika i turskog kao SOV jezika može stvarati poteškoće tokom prevođenja zbog razlika u redosljedu rečeničnih konstituenata, te zbog strukturnih i tipoloških razlika u sintaksi između dva jezika. U nastavku ćemo prikazati nekoliko primjera koji pokazuju manjkavosti u prijevodu uzrokovane drugačijim rečeničnim ustrojem između dva jezika. Rad se metodološki temelji na komparativnoj analizi prijevoda i izvornog teksta medijskog diskursa.

Veznik -da, de

Veznik -da, de spada u sastavne veznike i vezničke priloge (po porijeklu partikula) i povezuje imenice samo u udvojenom obliku, npr. Ben de babam da >>i ja i moj otac >>. **Veznik -da, de dolazi uvijek iza imenice.** Razvio se iz partikule takı / dakı – dahi – da, de kojom se izražava isticanje, npr. ben de >>i ja>>, babam da >> i moj otac >> (također i babam dahi). Samostalno upotrijebljen on može povezivati samo rečenice, npr. Aklını başını topla da çalış! >>Saber i radi!>> (Čaušević, 1996, str. 422).

Primjer 1

TR: Ermenistan'da 2018'de iktidara gelen yeni yönetim müzakere sürecine **de** büyük darbe vurdu. Çünkü onların uygunsuz ve sorumsuz açıklamaları müzakere sürecini felç etti.

Izvor: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliyev-2-karabag-savasinin-1-yilinda-aaya-konustu/2375849>

BS prijevod: Nova vlast, koja je u Armeniji formirana 2018. godine, izvršila je i veliki udar na pregovarački proces. Neprikladnim i neodgovornim izjavama su paralizirali pregovore.

Izvor: <https://www.aa.com.tr/ba/svijet/predsjednik-azerbejd%C5%BEana-aliyev-za-aa-armenija-treba-ulagati-vi%C5%A1e-napora-za-normalizaciju-odnosa-sa-azerbejd%C5%BEanom/2375889>

Predloženi prijevod: Nova administracija, koja je u Armeniji došla na vlast 2018. godine, zadala je i pregovaračkom procesu veliki udarac. Zato što su njihove neprikladne i neodgovorne izjave paralizirale pregovarački proces.

U navedenom primjeru veznik *de* u značenju *i* odnosi se na sintagmu pregovarački proces (müzakere süreci) jer dolazi iza nje, a ne na sintagmu veliki udar (büyük darbe). Ovaj nam primjer da se u prijevodu veznik *de* postavlja na pogrešno mjesto, čime se odašilje malo drugačija poruka, što rezultira nerazumijevanjem poruke.

Veznik -da, de u funkciji tekstnog konektora

Raznolike jezične jedinice koje služe kao vezna sredstva na razini teksta nazivaju se konektorima. S obzirom na to jesu li forične naravi ili nisu, konektori se mogu podijeliti na upućivačko- zamjenjivačke (deiktičko- supstitutivne), npr. onamo, tamo, tada, prema tome i sl., i na nezamjenjivačke (nesupstitutivne) konektore, npr. međutim, jedino, štoviše i sl.

Upućivačko-zamjenjivačkim konektorima svojstveno je da zamjenjuju manje ili veće tekstne cjeline i upućuju na njih. Takvi su konektori u pravilu anaforičnog, rjeđe i anaforičnog i kataforičnog tipa. U službi konektora mogu se javiti i riječi koje su formalno iste kao i konjunktori (tj. veznici nezavisnosloženih rečenica), npr. i, a, ali i sl. (Pranjковиć i Silić, 2005, str. 361).

Primjer 2

TR: O dönemin başlarında bir ara İstanbul'un ara buluculuk girişimi var. Abdülhamit döneminde, 1906,1907 yıllarında İstanbul'un ara buluculuğunda yapılan bir anlaşma var.

AA: Hatta Osmanlı Devleti Amerika'ya nota veriyor.

Evet Amerika'ya nota veriyor ama Filipinli Müslümanlara da "Silahlı mücadeleden geri durun yoksa bunlar hepinizi biçecekler" diyor. Silahlı direnişi de bir yerde Osmanlı durdurmuş oluyor.

Izvor: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/moro-baris-sureci-izleme-heyeti-uyesi-oruc-moro-barisi-dunyadaki-kriz-bolgeleri-icin-model-olabilir/1364880>

BS prijevod: I osmanski sultan Abdulhamit je 1906.godine u Istanbulu pokrenuo dvije inicijativu za okončanje te agresije.

AA: Osmanska država je tada američkoj državi uputila i jednu notu, zar ne?

O Da, Americi je upućena nota, ali i filipinskim muslimanima je rečeno da prekinu oružanu borbu jer će ih Amerikanci sve pobiti. Oružani otpor je na neki način zaustavila i osmanska država.

Izvor: <https://www.aa.com.tr/ba/dnevni-naslovi/intervju-huseyin-oruc-mir-za-koji-se-izborio-moro-mo%c5%bee-biti-model-za-sve-krizne-regije/1369484>

Predloženi prijevod: U nekom trenutku na početku tog perioda Istanbul je imao inicijativu posredovanja. Postoji sporazum sklopljen uz posredovanje Istanbula 1906. i 1907. godine za vrijeme vladavine Abdulhamida.

AA: Štaviše, Osmanska država izdaje Americi zvanično pismeno saopštenje?

Da, izdaje saopštenje Americi, ali i filipinskim muslimanima također poručuje da prekinu oružanu borbu jer će ih Amerikanci sve pobiti. A oružani otpor je na neki način zaustavila Osmanska država.

Primjer 3

TR: Anayasa Mahkemesine götürülme tehlikesi de mi var referandumdan sonra? - Var. Tabii, referandumdan sonra ya da önce, birileri bu kanunun anayasaya aykırı olduğunu iddia edip o mahkemeye, Anayasa Mahkemesine de taşıyabilirler.

Izvor: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/moro-baris-sureci-izleme-heyeti-uyesi-oruc-moro-barisi-dunyadaki-kriz-bolgeleri-icin-model-olabilir/1364880>

BS prijevod: Postoji li opasnost da se mora tražiti odobrenje i Ustavnog suda nakon referenduma? - Naravno da postoji, prije i poslije referenduma. Za pokretanje tog postupka dovoljno je da bilo ko pokrene apelaciju o neustavnosti sporazuma.

Izvor: <https://www.aa.com.tr/ba/dnevni-naslovi/intervju-huseyin-oruc-mir-za-koji-se-izborio-moro-mo%c5%bee-biti-model-za-sve-krizne-regije/1369484>

Predloženi prijevod: Postoji li i opasnost od izvođenja pred Ustavni sud nakon referenduma? - Postoji. Naravno, prije ili poslije referenduma neko može ustvrditi da je taj zakon neustavan i odvesti ga pred taj sud, Ustavni sud.

Primjer 4

TR: Ege'den aşağıya senin gemilerin açık denizlere inemeyecek demek, turistsen teknelerin, balıkçıysan balıkçı teknelerin, ticaret yapıyorsan buradan Karadeniz'den geçen, Marmara'dan geçen gemilerin açık denizlere inemeyecek demek. Bunu kabul etmemizi mi bekliyorsunuz? Bu savaş sebebi olmayacak da ne olacak? Cumhurbaşkanımız da bunu söylüyor zaten. Elimizden kaza çıkmaz. "Kazara falan" diyorlar ya gerekeni yaparız.

Izvor: <https://www.aa.com.tr/tr/roportaj/cumhurbaskani-yardimcisi-oktaydan-ab-ye-cagri-hakkaniyetli-olun-turkiye-geri-adim-atmayacak/1956976>

BS: Od Egejskog mora, tvoji brodovi, turisti, čamci, ribarski brodovi, ako se baviš trgovinom, brodovi koji prelaze iz Crnog mora ili preko Mramornog mora, neće moći proći. Kako možete očekivati da ćemo mi to prihvatiti? Ako to neće biti povod za rat, ne znam šta će to biti. Naš predsjednik **to također** govori.

Izvor: <https://www.aa.com.tr/ba/turska/intervju-potpredsjednik-turske-oktay-poru%C4%8Dio-eu-u-budite-pravedni-turska-ne%C4%87e-napraviti-korak-nazad/1957653>

Predloženi prijevod: To znači da se tvoji brodovi neće moći spuštati na otvoreno more iz Egejskog mora. Neće se moći spuštati tvoji čamci ako si turist, tvoji ribarski brodovi ako si ribar, ili brodovi koji prolaze kroz Crno ili Mramorno more ako si trgovac. Zar očekujete da to prihvatimo? Ako to neće biti povod za rat, ne znam šta će to biti. To **i** naš predsjednik govori ili Naš predsjednik **također** o tome govori.

Primjeri 2, 3, i 4 pokazuju da se prilikom prevođenja previdi pozicija veznika *de* u rečenici koja ukazuje na njegovu funkciju tekstnog konektora koji povezuje nadrećenične cjeline i upućuje na tekst, što za posljedicu ima slabu ili nedovoljnu povezanost prevedenog teksta. Veznik *de* kao tekstni konektor u navedenim primjerima nije prepoznat, pa tako prijevod nije povezan sa tekstom koji mu prethodi na način na koji jeste u izvornom tekstu. Primjer 4 je najočigledniji zato što se u ovoj rečenici *de* nalazi ispred pokazne zamjenice *bunu* koja se semantički odnosi na sadržaj što prethodi ovoj rečenici. U turskom jeziku se zapravo sve odnosi na ono što je pozicionirano lijevo od njega.

Postpozicija „gibi“

Postpozicije u turskom jeziku označavaju zatvorenu klasu riječi koje, udružene sa imenskim riječima, služe za izražavanje različitih odnosa između imenskih oblika i drugih riječi u rečenici (Čaušević, 1996, str. 406). U funkcionalnom i semantičkom pogledu postpozicije i postpozicijske konstrukcije analogne su našim prijedlozima i prijedložnim konstrukcijama, s tom razlikom što, kako im i samo ime kaže, **dolaze iza imenice na koju se odnose**. Postpozicija *gibi* >>kao, poput>>, služi za izražavanje poređenja, npr. *buz gibi bakış* >>pogled poput leda>>.

Primjer 5

TR: Yani böyle yıllarca alıştığı için tepeden bakmacı, kendisini böyle **uluslararası mahkemeler gibi** görüp, kimin haklı kimin haksız olduğuna karar verebilecek bir **mekanizma gibi**, hakkı olmayan ve yeri olmayan bir konumda kendisini konumlandırması ve her şey kendi açısından, kendi çıkarları açısından da yaklaştığı için sizin çıkarınıza, milletimizin

čikarına olacak her şey bir şekilde tepki vermeyle başlıyor. Avrupa Birliği kusura bakmasın uluslararası bir mahkeme değil, kimin haklı kimin haksız olacağını belirleyen bir mehanizma da değil.

Izvor: <https://www.aa.com.tr/tr/roportaj/cumhurbaskani-yardimcisi-oktaydan-ab-ye-cagri-hakkaniyetli-olun-turkiye-geri-adim-atmayacak/1956976>

BS prijevod: S obzirom da su navikli godinama da posmatraju sa visine, **poput nekog mehanizma** koji sebe smatra međunarodnim sudovima pa može da odlučuje ko je u pravu, a ko to nije, zbog toga što sve posmatraju iz svoje perspektive i iz perspektive vlastitih interesa, onda počinju reagovati na sve ono što je u vašem i interesu vašeg naroda. Neka Evropa oprost, ali ona nije međunarodni sud, niti je mehanizam koji će odrediti ko je upravu, a ko ne.

Izvor: <https://www.aa.com.tr/ba/turska/intervju-potpredsjednik-turske-oktay-poru%C4%8Dio-eu-u-budite-pravedni-turska-ne%C4%87e-napraviti-korak-nazad/1957653>

Predloženi prijevod: Dakle, arogantna je jer se godinama navikla na to, sebe doživljava **kao međunarodne sudove, kao mehanizam** koji može odlučivati o tome ko je u pravu, a ko nije. Budući da ona sebe stavlja u poziciju na koju nema pravo i svemu pristupa iz vlastite perspektive i interesa počinje reagovati na sve što je u vašem interesu i u interesu našeg naroda. Neka Evropska unija oprost, ali ona nije međunarodni sud, niti je mehanizam koji će odrediti ko je u pravu, a ko nije.

Primjer 6

TR: Iki ülke arasındaki ticaret potansiyeline ulaşılmalı. 5 milyar dolarlık ticaret hacmi hedeflenmiştir. Dünya küçülüyor ve korumacı hale geliyor. **Pakistan ve Türkiye gibi kardeşler**, iş birliği yaparsa ekonomileri zenginleşir.

Izvor: <https://www.aa.com.tr/tr/roportaj/pakistan-cumhurbaskani-alvi-talibana-mandela-ornegini-izlemesi-cagrisinda-bulundu/2338063>

BS prijevod: Dvije zemlje bi trebale ostvariti trgovinski potencijal. Postavljen je cilj obima trgovinske razmjene od pet milijardi dolara. Svijet se smanjuje i postaje protekcionističkiji. **Pakistan i Turska su poput braće**, ako sarađuju i ekonomije se bogate.

Izvor: <https://www.aa.com.tr/ba/politika/predsjednik-pakistana-arif-alvi-pozvao-talibane-da-slijede-primjer-nelsona-mandele/2338732>

Predloženi prijevod: Dvije zemlje bi trebale ostvariti trgovinski potencijal. Postavljen je cilj obima trgovinske razmjene od pet milijardi dolara. Svijet se smanjuje i postaje protekcionistički. Ako **bratske zemlje poput Pakistana i Turske** sarađuju, njihove ekonomije postaju bogatije.

U primjeru 5 postpozicija *gibi* upotrijebljena je dva puta, najprije iza sintagme međunarodni sudovi (*uluslararası mahkemeler*) na koju se i odnosi, a potom iza imenice mehanizam (*mekanizma*). U prijevodu je uzeta u obzir samo jedna postpozicija *gibi* koja se odnosi na mehanizam, a zanemarena ona koja se nalazi iza sintagme međunarodni sudovi, pa je rečenica prevedena pogrešno na način da mehanizam sebe doživljava kao međunarodni sud a ne EU.

U primjeru 6 postpozicija *gibi* odnosi se na imenice Pakistan i Turska jer je pozicionirana odmah iza njih, što bi u prijevodu bilo poput Pakistana i Turske. U ovom primjeru u prijevodu se nije obratila pažnja na poziciju *gibi* i sintagma je prevedena rečenicom. Dakle, u izvornom tekstu ne stoji *Pakistan ile Türkiye kardeş gibiler*.

Pridjevi

Pridjevi su riječi koje služe za ograničavanje, određivanje, kvalifikaciju imena ili imenica kojima se dodaju. U turskom jeziku pridjevi se još nazivaju i *ön ad* što u prijevodu znači prvo ime ili prednje ime. Dobili su to ime zato što kao kvalifikatori **uvijek stoje ispred imenice** na koju se odnose.

Primjer 7

BS: Đukanović je dodao da je cilj autora Otvorenog Balkana da zbrišu Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru, Kosovo i Sjevernu Makedoniju, ističući da će se to sigurno završiti **“ratom i još jednim genocidom”**.

Izvor: <https://www.balkannews.ba/region/ukanovi-cilj-autora-otvorenog-balkana-je-nestanak-crne-gore-bih-kosova-i-sjeverne-makedonije-h5218.html>

TR prijevod: Açık Balkan girişiminin amacının, Bosna Hersek, Karadağ, Kosova ve Kuzey Makedonya'yı yok etmek olduğunu savunan Djukanovic, bunun **yeni savaşlara ve soykırımlara** neden olabileceğini sözlerine ekledi.

Izvor: <https://www.balkannews.com.tr/balkanlar/djukanovic-sirbistan-in-bati-balkanlar-daki-hegemonyasi-h3887.html>

Predloženi prijevod: Açık Balkanlar girişiminin amacının Bosna Hersek, Karadağ, Kosova ve Kuzey Makedonya'yı yok etmek olduğunu söyleyen Đukanović, bunun mutlaka **"savaş ve yeni bir soykırımla"** sonuçlanacağını vurguladı.

U ovom primjeru također vidimo da je u prijevodu pridjev postavljen na pogrešno mjesto jer se ne odnosi na cijelu sintagmu već samo na jednu imenicu unutar te sintagme.

Primjer 8

Emfatička čestica *sadece* odgovara bosanskom prilogu “samo”. Njena primarna funkcija je modificiranje glagola ili konstituenta u neodređenom kvantifikacijskom smislu. Čestica *sadece* **uvijek dolazi ispred konstituenta kojeg ističe** (Kornfilt, 1997, str. 191).

TR: Bazı gazeteci muhitlerinde, aslında PKK ideolojisini ve de propagandasını yayan Kürt kültür evleriyle veya gruplarıyla bağlantılı insanlar olduğunu görüyoruz. Onlarla, sanki **sadece Türkiye'de,** Kuzey Suriye'de ve Kuzey Irak'ta var olan homojen bir grupmuş gibi Kürt insanının durumu hakkında konuşuyorlar ve gazetecileri bu konu hakkında haber yapmaya çağırıyorlar.

Izvor: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/uluslararası-gazeteci-marion-sendker-bati-medyasinin-pkk-ypgye-tek-terafli-yaklasimini-degerlendirdi/2765415>

BS: Vidimo da su u nekim novinarskim krugovima povezani sa ljudima koji govore o kurdskim kućama kulture ili grupama koje ustvari šire ideologiju PKK, ali i propagandu. Često prilaze novinarima. Oni s njima govore o situaciji kurdskog naroda kao da je to jedan entitet, homogeni entitet, **samo jedna grupa,** posebno u Turkiye, ali i na sjeveru Sirije i sjeveru Iraka i pozivaju novinare da o tome izvještavaju.

Izvor: <https://www.aa.com.tr/ba/svijet/marion-sendker-mediji-u-zapadnoj-evropi-su-vrlo-%C4%8Desto-jednostrani/2766439>

Predloženi prijevod: Vidimo da u nekim novinarskim krugovima postoje ljudi povezani s kurdskim kućama kulture ili grupama koje zapravo šire ideologiju i propagandu PKK-a. Razgovaraju s njima o položaju kurdskog naroda kao da je riječ o homogenoj skupini koja postoji **samo u Turskoj, sjevernoj Siriji i sjevernom Iraku** te pozivaju novinare da izvještavaju o ovoj temi.

I u ovom primjeru, u prijevodu emfatička čestica *samo* postavlja se ispred imenice na koju se ne odnosi, što rezultira pogrešnim prijevodom.

ZAKLJUČAK

Turski i bosanski jezik su jezici koji pripadaju potpuno različitim jezičkim porodicama što predstavlja izazov za prevođenje sa jednog jezika na drugi. Najočitija razlika između istaknutog jezičnog para u je prvo u morfološkoj klasifikaciji, zatim u gramatičkom i obavijesnom ustrojstvu rečenice te redoslijedu rečeničnih dijelova. Iz tog razloga, osim istraživanja koja se odnose na gramatičke razlike dvaju jezika, istraživanje tipologije reda riječi za ovaj jezični par smatra se veoma korisnim. Poteškoće s kojima se prevodioci susreću prilikom prevođenja sa turskog na bosanski jezik kao i sa bosanskog na turski javljaju se upravo zbog razlika u redoslijedu rečeničnih konstituenta, odnosno zbog strukturnih i tipoloških razlika u sintaksi ova dva jezična para. U radu smo kroz nekoliko primjera pokazali kako zanemarivanje redoslijeda riječi u pomenutim jezicima prilikom prevođenja, rezultira pogrešnim i nerazumljivim prijevodom te nedovoljno uvezanim tekstom. Upravo zbog toga, studija o tipolškim razlikama između dva jezika pomoći će prevodiocima u donošenju odluka o međujezičkom transferu, odnosno prevođenju sa jednog jezika na drugi.

LITERATURA:

Comrie, B. (1989). *Language universals and linguistic typology* (2nd ed.). University of Chicago Press.

Čaušević, E. (1996). *Gramatika suvremenog turskog jezika*. Hrvatska sveučilišna naklada.

Čaušević, E. (2019). Poteškoće s kojima se mogu suočiti izvorni govornici turskoga tijekom učenja i usvajanja hrvatskoga jezika. U I. Banković-Mandić, M. Čilaš Mikulić & D. Matovac (Ur.), *Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika 4*. (str. 73-85). FF-press. https://www.academia.edu/40281752/Pote%C5%A1ko%C4%87e_s_kojima_se_mogu_suo%C4%8Diti_izvorni_govornici_turskoga_tijekom_u%C4%8Denja_i_usvajanja_hrvatskoga_jezika_Difficulties_that_Turkish_speakers_have_while_learning_Croatian [pristupljeno 30.11. 2023.]

Erguvanlı, E. (1984). *The Function of Word Order in Turkish Grammar*. University of California Publication in Linguistics, 106.

Greenberg, J. H. (Ed.). (1966). *Universals of language* (2nd ed.). M.I.T. Press.

Greenberg, J. H. (1963). Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements. U J. H. Greenberg (Ur.), *Universals of Language* (str. 40-70). MIT Press.

Jahić, Dž., Halilović, S., & Palić, I. (2000). *Gramatika bosanskoga jezika*. Dom štampe.

Kornfilt, J. (1997). *Turkish*. Routledge.

Körtvélyessy, L. (2017). *Essentials of language typology*. U T. Shopen (Ur.), *Structure* (str. 61–131). Cambridge University Press.

Pranjković, I., & Silić, J. (2005). *Gramatika hrvatskoga jezika: za gimnazije i visoka učilišta*. Školska knjiga.

Sapir, E. (1921). *Language; an introduction to the study of speech*. Harcourt, Brace.

Velupillai, V. (2012). *An introduction to linguistic typology*. John Benjamins Publishing Company.

IZVORI:

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliyev-2-karabag-savasinin-1-yilinda-aaya-konustu/2375849>

<https://www.aa.com.tr/ba/svijet/predsjednik-azerbejd%C5%BEana-aliyev-za-aa-armenija-treba-ulagati-vi%C5%A1e-napora-za-normalizaciju-odnosa-sa-azerbejd%C5%BEanom/2375889>

<https://www.aa.com.tr/ba/dnevni-naslovi/intervju-huseyin-oruc-mir-za-koji-se-izborio-moro-mo%C5%bee-biti-model-za-sve-krizne-regije/1369484>

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/moro-baris-sureci-izleme-heyeti-uyesi-oruc-moro-barisi-dunyadaki-kriz-bolgeleri-icin-model-olabilir/1364880>

<https://www.aa.com.tr/tr/roportaj/cumhurbaskani-yardimcisi-oktaydan-ab-ye-cagri-hakkaniyetli-olun-turkiye-geri-adim-atmayacak/1956976>

<https://www.aa.com.tr/ba/turska/intervju-potpredsjednik-turske-oktay-poru%C4%8Dio-eu-u-budite-pravedni-turska-ne%C4%87e-napraviti-korak-nazad/1957653>

<https://www.aa.com.tr/tr/roportaj/pakistan-cumhurbaskani-alvi-talibana-mandela-ornegini-izlemesi-cagrisinda-bulundu/2338063>

<https://www.aa.com.tr/ba/politika/predsjednik-pakistana-arif-alvi-pozvao-talibane-da-slijede-primjer-nelsona-mandele/2338732>

<https://www.balkannews.com.tr/balkanlar/djukanovic-sirbistan-in-bati-balkanlar-daki-hegemonyasi-h3887.html>

<https://www.balkannews.ba/region/ukanovi-cilj-autora-otvorenog-balkana-je-nestanak-crne-gore-bih-kosova-i-sjeverne-makedonije-h5218.html>

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/uluslararası-gazeteci-marion-sendker-bati-medyasinin-pkk-ypgye-tek-araflı-yaklasimini-degerlendirdi/2765415>

<https://www.aa.com.tr/ba/svijet/marion-sendker-mediji-u-zapadnoj-evropi-su-vrlo-%C4%8Desto-jednostrani/2766439>

TRANSLATION OF MEDIA DISCOURSE FROM BOSNIAN TO TURKISH LANGUAGE AND FROM TURKISH TO BOSNIAN LANGUAGE

Abstract

This paper aims to show the difficulties faced by translators from Turkish to Bosnian as well as from Bosnian to Turkish due to the different sentence structures of the two languages. The difference between the structure of Bosnian as a SVO language and Turkish as a SOV language can cause difficulties during translation due to differences in the order of sentence constituents and due to structural and typological differences in syntax between the two languages. The work is methodologically based on a comparative analysis of the translation and the original text of newspaper articles. In the methodological part of the work, irregularities in the translation caused by the different sentence structures between the two languages will be presented.

Keywords: *typology, translation, syntax, media discourse*